

ارزیابی عوامل راهبردی زیست محیطی گسترش صنعت طبیعت گردی با روش

SWOT (مطالعه موردی پارک ملی کویر)

عبداله سالاری^{۱*}

رضا ارجمندی^۲

تاریخ پذیرش: ۸۷/۴/۱۹

تاریخ دریافت: ۸۷/۱/۲۷

در دهه اخیر طبیعت گردی از نظر مفهومی در مجامع مختلف سیاست گذاری و همچنین در نهادهای مربوطه جایگاه ویژه ای داشته و در جهت تاثیر گذاری در دیدگاه های زیست محیطی و توسعه پایدار و همچنین ایجاد درآمد های ریالی در تولید ناخالص ملی از رشد قابل توجهی برخوردار بوده است. در این میان پارک ملی کویر به دلیل برخورداری از چشم اندازهای طبیعی زیبا و غنای تنوع زیستی از توان بالایی برای جذب طبیعت گرد برخوردار است. هدف اصلی این تحقیق بررسی وضعیت فعلی صنعت طبیعت گردی در منطقه و شناسایی نقاط ضعف و قوت مدیریت طبیعت گردی در شرایط حاضر و همچنین فرصت ها و تهدیدهای آتی در منطقه است، تا با ایجاد تغییراتی در روند مدیریت بتوان وضعیت طبیعت گردی را در منطقه مورد مطالعه بهبود بخشید. روش به کار گرفته شده در این تحقیق ماتریس های ارزیابی عوامل داخلی و خارجی می باشد. در ابتدا پس از انجام بازدیدهای میدانی مکرر اکثر نقاط قوت و ضعف، فرصت ها و تهدیدهای طبیعت گردی در منطقه شناسایی گردید. در مرحله بعد براساس نظر بازدیدکنندگان، محیط بانان و کارشناسان به این عوامل نمره و ضریب داده شد. سپس امتیازات وزن دار از طریق ضرب امتیاز وضع موجود هر ردیف از عوامل در وزن برآورد گردید. در پایان جمع امتیازات وزن دار که میانگین آن ۲/۵ می باشد در هر ماتریس محاسبه گردید و نمره نهایی در ماتریس IFE ۲/۷۱ ، همچنین در ماتریس EFE ۲/۸۶ محاسبه گردید و در نتیجه پارک ملی کویر برای گسترش طبیعت گردی مناسب تشخیص داده شد. لذا توسعه و مدیریت طبیعت گردی در پارک ملی کویر و تبدیل این منطقه به یکی از قطب های طبیعت گردی ایران در راستای مدیریت بهینه زیست محیطی منطقه و افزایش و ارتقای آگاهی های عمومی در زمینه محیط زیست در جامعه لازم به نظر می رسد.

واژه های کلیدی: طبیعت گردی ، پارک ملی کویر، ارزیابی راهبردی، تجزیه و تحلیل SWOT

۱- دانشجوی دکتری مدیریت حیات وحش، عضو باشگاه پژوهشگران جوان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال (عهده دار مکاتبات)

۲- مدیر گروه تخصصی مدیریت محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

مقدمه

امروزه در مقیاس جهانی این موضوع پذیرفته شده است که طبیعت گردی باید مرتبط با اکولوژی، حفاظت از محیط زیست و بهره گیری مناسب و طولانی مدت از طبیعت با حداقل تغییر در توازن محیط طبیعی و آسیب رسانی همراه باشد.

مطابق این تعریف هر برنامه گردشگری که شامل چهار بخش عمده زیر باشد، می توان طبیعت گردی به حساب آورد:

- ۱- وابسته به طبیعت باشد.
  - ۲- از نظر اکولوژیک پایدار باشد.
  - ۳- فعالیت آموزشی و تفسیر ارزش های محیطی / فرهنگی مهم ترین بخش گردشگری باشد.
  - ۴- جوامع محلی و میزبان در آن مشارکت داشته باشند (۱).
- کنوانسیون تنوع زیستی^۱ (CBD)، طبیعت گردی را نوعی از گردشگری متکی بر حفاظت و مراقبت از تنوع زیستی اکوسیستم های موجود در عرصه ها و با لحاظ نیازهای توسعه ای عرصه ها تلقی نموده که مشارکت جوامع محلی و ایجاد درآمد قابل اتکاء برای جوامع محلی از نتایج آن می باشد (۲).
- لازمه مدیریت صنعت گردشگری در هر منطقه حفاظت شده، تهیه یک برنامه مدیریتی متناسب با ویژگی های زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی آن منطقه می باشد. تدوین این برنامه به مدیریت گردشگری تسهیلات و امکانات مرتبط با آن کمک می نماید (۳).

SWOT یک ابزار برنامه ریزی، برای تشخیص عوامل اصلی و موثر بر رقابت پذیری و ادامه حیات تجاری می باشد. تحلیل SWOT قبل از تدوین راهبرد انجام می شود. این تحلیل شامل اثرات کنونی (نقاط قوت و ضعف) و اثرات توسعه در آینده (فرصت ها و تهدید ها) در هر بخش یا هر نوع تجارت است (۴).

معرفی منطقه مورد مطالعه

منطقه مورد مطالعه بنام پارک ملی کویر در مجاورت استان های سمنان، قم، اصفهان و تهران قرار دارد و در حال حاضر مدیریت پارک بر عهده اداره کل حفاظت محیط زیست استان سمنان می باشد. این منطقه بین ۵۱ درجه و ۲۵ دقیقه تا ۵۳ درجه و ۳ دقیقه طول شرقی و ۳۴ درجه و ۱۷ دقیقه تا ۳۵ درجه و ۱۱ دقیقه عرض شمالی واقع شده است (۵).

در سال ۱۳۴۳ پارک ملی و منطقه حفاظت شده کویر مشتمل بر دشت ها، ارتفاعات و مراتع بیابانی منطقه توسط کانون شکار ایران با مساحت ۶۰۹۴۳۸ هکتار حفاظت شده اعلام گردید و سپس در سال ۱۳۴۶ مجدداً توسط سازمان شکار بانی و نظارت بر صید با همان مساحت آگهی و چرای دام تقریباً در سراسر آن ممنوع شد. متعاقباً برای حفاظت بیشتر و احیای رستنی ها و پستانداران و پرندگان، در سال ۱۳۵۵ منطقه با همان مساحت قبلی به عنوان پارک ملی آگهی گردید (۶).

از سال ۱۳۵۷ تا سال ۱۳۶۱ پارک ملی کویر مانند سایر پارک های ملی عرصه تاخت و تاز شکارکش ها (poachers)، متخلفان و دامداران قرار گرفت و عملاً امکان حفاظت منطقه به دلایل متعددی از جمله شرایط اجتماعی - اقتصادی، امکانات، توانایی های حفاظتی و مدیریت مقدور نبود. به همین جهت در سال ۱۳۶۱ پارک ملی کویر بدو بخش تقسیم شد، بدین ترتیب که دشت های مکرش، مبارکیه، سیاه پرده، پره زرد و ارتفاعات دوازده امام و نره خرکوه از پارک جدا و با مساحت ۲۵۰۰۰۰ هکتار به عنوان منطقه حفاظت شده کویر اعلام شد و بقیه شامل سیاه کوه، نخجیر، سفید آب و کلیه ارتفاعات، تپه ماهورها و دشت های مجاور آن ها با مساحت ۴۴۲۲۱۲ هکتار به صورت پارک ملی باقی ماند. همچنین منطقه مذکور جزء ذخیره گاه های زیست کره در برنامه انسان و کره مسکون قرار دارد و از زیستگاه های ویژه گونه های نادر گیاهی و جانوری محسوب می شود (۶).

بیشتر تپه اراضی منطقه دشتی و تپه ماهوری می باشد و مناطق کوهستانی و ارتفاعات بخش جزئی از منطقه را تشکیل می دهد. منطقه از نظر تنوع گونه های گیاهی و جانوری بسیار

به طور کلی اقتصاد روستایی شهرستان های مورد مطالعه، بر پایه کشاورزی، دامداری و تولید صنایع دستی (به ویژه در شهرستان های کاشان، آران و بیدگل و اردستان) استوار است (۷).

در محدوده حاشیه منطقه کویر مرکزی در سال ۱۳۷۵ مجموعاً ۵ شهرستان، ۲۰ بخش، ۴۵ دهستان، ۱۱۷۵ آبادی دارای سکنه، ۲۱۲۰ آبادی خالی از سکنه و ۲۴ شهر وجود داشته است (جدول ۱).

غنی می باشد و تاکنون ۳۱ گونه پستاندار، ۱۳۱ گونه پرنده، ۲۰ گونه خزنده و یک گونه دوزیست و ۲۰۵ گونه گیاهی در آن شناسایی شده است (۶).

هیچ رودخانه دائمی در منطقه وجود ندارد و مهم ترین منابع آبی را چشمه ها، چاه ها و سنگاب ها تشکیل می دهد. لازم به ذکر است در محدوده پارک ملی هیچ گونه مرکز جمعیتی وجود ندارد (۶).

براساس نتایج سرشماری سال ۱۳۷۵، جمعیت شهرستان های حاشیه منطقه حفاظت شده و پارک ملی کویر مجموعاً ۱۸۶۶۴۵۴ نفر بوده که از این تعداد ۱۴۴۱۱۷۴ نفر (۷۷/۲٪) در مناطق شهری و ۴۲۵۱۸۲ نفر (۲۲/۸٪) در مناطق روستائی استقرار داشته اند (۴).

جدول ۱- سکونتگاه های انسانی در حاشیه محدوده مورد مطالعه

ردیف	شهرستان	تعداد بخش	تعداد دهستان	آبادی دارای سکنه	آبادی خالی از سکنه	تعداد شهر
۱	گرمسار	۳	۵	۱۵۵	۲۵۶	۳
۲	ورامین	۵	۱۲	۲۰۵	۹۸	۶
۳	قم	۴	۹	۳۶۳	۵۴۷	۵
۴	کاشان	۶	۱۲	۲۱۶	۸۶۱	۷
۵	اردستان	۲	۷	۲۱۸	۴۵۸	۳
	جمع	۲۰	۴۵	۱۱۵۷	۲۲۲۰	۲۴

ماخذ: مرکز آمار ایران. سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵. نتایج تفصیلی شهرستان های مورد مطالعه

رتبه اول و شهرستان اردستان با ۷۵/۰۲٪ در رتبه آخر قرار دارد (۷).

در پارک ملی کویر علاوه بر جاذبه های طبیعی، جاذبه های تاریخی، فرهنگی فراوانی از جمله کاروانسرای بهرام گور، کاروانسرای عین الرشید، کاروانسرای سفید آب و مرغاب، نهرسنگی مخصوص انتقال آب از چشمه معروف به چشمه شاه در پای سیاهکوه به مجموعه کاروانسراها؛ حرمخانه، راه سنگفرش کاروانسرای لکاب؛ قلعه نایب حسین کاشی؛ زیارتگاه باباهمت؛ برج سنگی چاه میل؛ و بقایای آب انبارهای قدیمی در بیرون کاروانسراها مانند آب انبار هفت لول - آب انبار قیلوقه را می توان نام برد (۶).

بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵، از جمعیت ۴۲۵۱۸۲ نفری مناطق روستایی ۱۶۷۴۵۳ نفر (۳۹/۴٪) در گروه سنی کمتر از ۱۴ سال ۲۳۳۹۰۳ نفر (۵۵٪) در گروه سنی ۶۴ - ۱۵ سال قرار داشته اند. به طور کلی جمعیت روستایی منطقه جمعیت جوانی است و حدود ۵۷٪ از جمعیت روستایی منطقه در گروه سنی کمتر از ۲۴ ساله قرار داشته اند و ۵٪ از جمعیت فوق در گروه سنی ۶۵ ساله و بیشتر قرار داشته اند (۷).

وضع سواد در مناطق شهری و روستائی، بیانگر وضعیت نسبتاً خوب، در مقایسه با سایر مناطق کشور می باشد، از نظر میزان با سواد شهرستان کاشان با ۸۲/۷۶٪ با سواد، در

مراحل تهیه ماتریس های ارزیابی عوامل درونی و بیرونی

پس از بررسی عوامل درونی، مهم ترین عوامل فهرست می شوند. مجموع این عوامل باید بین ۱۰ تا ۲۰ باشد. این عوامل باید دربرگیرنده نقاط قوت و ضعف موجود در پارک ملی کویر باشند. تهیه این ماتریس شامل مراحل زیر است:

۱. نقاط قوت و سپس نقاط ضعف نوشته می شوند.
۲. به این عوامل ضریب داده می شود. از صفر (اهمیت ندارد) تا ۱ (بسیار مهم است) ضریب داده شده به هر عامل بیانگر اهمیت نسبی آن در موفقیت است. صرف نظر از این که آیا عامل مورد نظر به عنوان یک نقطه قوت و ضعف داخلی به حساب آید، باید به عاملی که دارای بیشترین اثر در عملکرد است، بالاترین ضریب را داد. مجموع این ضریب ها باید برابر ۱ شود.
۳. سپس به هریک از این عامل ها نمره ۱ تا ۴ داده می شود. نمره ۱ بیانگر ضعف اساسی، نمره ۲ ضعف کم، نمره ۳ بیانگر نقطه قوت و نمره ۴ نشان دهنده قوت بسیار بالای عامل مورد بحث می باشد. نمره ها بر اساس وضعیت منطقه و ضریب ها (که در مرحله دوم داده شدند) بر اساس نوع فعالیت قرار دارند.
۴. برای تعیین نمره نهایی هر عامل، ضریب هر عامل در نمره آن ضرب می شود.
۵. مجموع نمره های نهایی هر عامل محاسبه و نمره نهایی مشخص می شود.

کلیه مراحل در ماتریس عوامل بیرونی نیز صادق است، فقط در این ماتریس به جای نقاط ضعف و قوت (عوامل درونی)، عوامل بیرونی یعنی تهدیدها و فرصت های ناشی از گسترش و توسعه صنعت طبیعت گردی در منطقه لیست می شود. در ماتریس ارزیابی عوامل داخلی اگر نمره نهایی از ۲/۵ (میانگین ۱ و ۴) بیشتر باشد، به ترتیب نقاط قوت از نقاط ضعف بیشتر است و اگر جمع نمره های نهایی از ۲/۵ کمتر باشد، نقاط قوت از نقاط ضعف، کمتر است. این مراحل برای ماتریس ارزیابی عوامل خارجی نیز تکرار می شود. (۴)

پارک ملی کویر به دلیل نزدیکی به استان تهران به عنوان یکی از تفرجگاه ها برای ساکنان آن مطرح است ولی با وجود توان های طبیعی، تاریخی و فرهنگی، گونه های نادر گیاهی و جانوری و اقلیم منحصر به فرد، تاکنون از توان بالقوه و امکانات موجود در این منطقه استفاده درست و کارآمدی صورت نپذیرفته است و این نگرانی در بین دوستداران طبیعت همواره در خصوص تخریب محیط زیست آن وجود دارد. لذا مدیریت صحیح، برنامه ریزی و حفظ محیط زیست این منطقه از اهمیت ویژه برخوردار است.

روش تحقیق

شناخت و تحلیل موضوع این تحقیق از طریق مطالعات کتابخانه ای، میدانی و گردآوری تجربیات جوامع محلی، محیط بانان و کارشناسان پارک ملی کویر صورت گرفت. در تحقیق حاضر ابتدا ادبیات و مفاهیم موضوع جمع آوری و مورد بررسی قرار گرفت و سپس با استفاده از بازندهای میدانی و مصاحبه به جمع آوری اطلاعات در مورد جاذبه های طبیعی، تاریخی و فرهنگی موجود در منطقه، همچنین تسهیلات و زیرساخت های گردشگری و طبیعت گردی موجود اعم از اقامت گاه ها، مراکز بازدید کنندگان، امکانات امدادی و حفاظتی پرداخته شد و در ادامه نیز نقاط قوت، ضعف، و فرصت ها و تهدیدهای ناشی از گسترش و توسعه صنعت طبیعت گردی در منطقه بررسی گردید.

تحلیل اطلاعات نیز با استفاده از نتایج حاصل از ماتریس ارزیابی عوامل درونی^۱ و ماتریس ارزیابی عوامل بیرونی^۲ و ماتریس SWOT انجام گردیده است. هدف روش تحلیلی SWOT تعیین نقاط قوت و ضعف و فرصت ها و تهدیدها در محیط زیست است. (۴)

1 - IFEM

2 - EFEM

نتایج

ارزیابی عوامل داخلی و خارجی (نقاط قوت، ضعف، فرصت

ها و تهدیدها) صنعت طبیعت گردی در پارک ملی کویر

در این روش از ارزیابی عوامل موثر داخلی و ارزیابی

عوامل موثر خارجی استفاده می شود. عوامل داخلی شامل نقاط

قوت و ضعف و عوامل خارجی شامل فرصت ها و تهدیدها

می باشد. این نوع ارزیابی در قالب ماتریسی به نقاط قوت، نقاط

ضعف، فرصت ها و تهدیدها انجام می گیرد. جدول ۱ ماتریس

SWOT برای طبیعت گردی در پارک ملی کویر را نمایش

داده شده است.. شمارهها و حروف در ماتریس SWOT مطابق

با جداول IFEM و EFEM می باشد.

در تجزیه و تحلیل عوامل داخلی و خارجی اثر گذار بر

طبیعت گردی در پارک ملی کویر بر اساس شواهد عینی به هر

یک از عوامل داخلی و هر یک از عوامل خارجی وزن داده می

شود به گونه ای که مجموع وزن عوامل داخلی برابر ۱ و مجموع

وزن عوامل خارجی نیز برابر ۱ گردد.

در جدول ۲ ماتریس IFE و در جدول ۳ ماتریس EFE نشان

داده شده است.

Archive of SID

جدول ۲- ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFEM) صنعت طبیعت گردی در پارک ملی کویر

امتیاز وزن دار	امتیاز وضع موجود (۱-۴)	وزن (۱-۰)	عوامل راهبردی داخلی
نقاط قوت			
۰/۴۰	۴	۰/۱	الف وجود جاذبه های اکولوژیکی و گونه های نادر گیاهی و جانوری در منطقه
۰/۴۰	۴	۰/۱	ب وجود جاذبه های تاریخی در منطقه
۰/۳۲	۴	۰/۰۸	پ وسعت و تنوع زیست گاهی در منطقه
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	ت پشتوانه قانونی مناسب منطقه (پارک ملی و ذخیره گاه زیست کره)
۰/۱۵	۳	۰/۰۵	ث وجود شرایط مناسب برای تکثیر حیات وحش و گونه های گیاهی
۰/۰۹	۳	۰/۰۳	خ دانش بومی و محلی
۰/۰۹	۳	۰/۰۳	چ وجود آژانس های طبیعت گردی
۰/۲۰	۴	۰/۰۵	ح نزدیکی تقریبی به پایتخت و موقعیت جغرافیایی بینابینی منطقه میان چند استان
۰/۲۰	۴	۰/۰۵	خ جلوه خاص ستارگان در شب
نقاط ضعف			
۰/۱۴	۲	۰/۰۷	د فقدان سیستم های دفع و جمع آوری زائدات
۰/۰۴	۱	۰/۰۴	ذ فقدان راه های دسترسی مناسب، پیاده رو ها و تریل ها
۰/۰۵	۱	۰/۰۵	ر فقدان زیر ساخت های لازم برای گردشگران. مانند اقامتگاه، سالن غذاخوری، برج مشاهده پرندگان و اکولوژها
۰/۰۴	۲	۰/۰۲	ز فقدان امکانات کافی آموزشی در خصوص فرصت های طبیعت گردی
۰/۱۰	۲	۰/۰۵	ژ ضعف پرسنلی و تجهیزاتی
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	س عدم تبلیغات کافی برای گسترش طبیعت گردی در منطقه
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	ش فقدان راهنماهای مجرب، تابلوهای راهنما و دفترچه راهنما
۰/۰۴	۱	۰/۰۴	ص فقدان خدمات بهداشتی، درمانی
۰/۰۴	۲	۰/۰۲	ض عدم اخذ جریمه در صورت تخلف گردشگران
۰/۰۹	۱	۰/۰۹	ط عدم برنامه ریزی مناسب جهت بهره برداری از صنعت طبیعت گردی در منطقه و نبود امنیت کافی برای گردشگران
۲/۷۱		۱	مجموع

جدول ۳- ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFEM) صنعت طبیعت گردی در پارک ملی کویر

امتیاز وزن دار	امتیاز وضع موجود (۴-۱)	وزن (۱-۰)	عوامل راهبردی خارجی
فرصت ها			
۰/۲۸	۴	۰/۰۷	۱ اشتغال زایی و کسب درآمد برای جوامع محلی
۰/۱۶	۲	۰/۰۸	۲ حفاظت از اکوسیستم های طبیعی و تلاش در جهت کاهش اثرات منفی
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۳ به کارگیری شکارکش ها به عنوان راهنمایان محلی و کاهش تهدیدات زیست محیطی آن ها
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۴ افزایش آگاهی های زیست محیطی جوامع بومی و محلی
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	۵ تاثیر بر سلامت روحی و روانی جامعه
۰/۲۴	۳	۰/۰۸	۶ استفاده از درآمدهای آتی جهت بهبود سطح حفاظتی منطقه
۰/۳۰	۳	۰/۱۰	۷ تدوین ضوابط و استانداردها برای بهره برداری هر چه بهتر از صنعت طبیعت گردی
تهدیدها			
۰/۴۰	۴	۰/۱۰	۸ انجام فعالیت های گردشگری و طبیعت گردی ی بدون تعیین ظرفیت برد، ارزیابی توان اکولوژیک و سایر ارزیابی های زیست محیطی
۰/۲۷	۳	۰/۰۹	۹ عدم هماهنگی بین دستگاه های ذیربط
۰/۲۴	۳	۰/۰۸	۱۰ بالا رفتن میزان تخریب و آلودگی های زیست محیطی در صورت عدم توجه به اصل طبیعت گردی پایدار
۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۱۱ تغییر در فرهنگ جوامع و سنت های بومی
۰/۱۰	۲	۰/۰۵	۱۲ تغییر در اکولوژی رفتاری حیات وحش
۰/۱۵	۳	۰/۰۵	۱۳ امکان معرفی گونه های غیر بومی
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۱۴ وندالیسم و تخریب آثار باستانی در صورت گردشگری انبوه
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	۱۵ به وجود آمدن ساختارهای ناموزون و ناهماهنگ
۲/۸۶		۱	جمع

بحث و نتیجه گیری

پارک ملی کویر با توجه به نفع محیط زیست منطقه می باشد و سبب ارتقای سطح حفاظت و بهره برداری پایدار از استعدادهای می گردد. البته آنچه واضح به نظر می رسد این است که تبدیل این منطقه به یکی از قطب های طبیعت گردی در سطح کشور و حتی بین المللی مستلزم به کارگیری برنامه ریزی و مدیریت همه جانبه نگر و یکپارچه بر اساس عناصر زیست محیطی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی می باشد.

پیشنهادها

در این بخش پیشنهاد هایی به منظور تقویت نقاط قوت و فرصت ها و همچنین رفع نقاط ضعف و تهدیدهای موجود در مورد گسترش صنعت طبیعت گردی در پارک ملی کویر ارائه می شود.

به منظور حصول نتیجه مطلوب از توسعه طبیعت گردی در این منطقه باید از طرح ها و برنامه های پراکنده توسعه گردشگری پرهیز شود و به جای آن برنامه های کلان و منسجم برای کل منطقه تهیه شود و بر اساس آن طرح های مختلفی تعریف گردد و در بخش های مختلف به اجرا درآید، که این طرح ها می تواند شامل موارد زیر باشد:

- جلب حمایت جوامع محلی پیرامون جهت گسترش و توسعه طبیعت گردی از طریق بیان مزایای این طرح در مورد حفاظت محیط زیست و همچنین درآمدزایی و ایجاد اشتغال.
- ارائه فهرستی از زمینه های تحقیقاتی موجود در منطقه و جلب مشارکت سازمان ها و انجمن های بین المللی و همچنین سازمان های دولتی و خصوصی در داخل کشور جهت اجرای طرح های تحقیقاتی در منطقه (۸).
- توجیه و آموزش مفاهیم طبیعت گردی به مدیریت و نیروی انسانی منطقه.
- تدوین راهنماها و قواعد رفتار زیست محیطی برای کلیه گروه های ذینفع.

پارک ملی کویر با توجه به توان های غنی طبیعی، تاریخی و فرهنگی از توان مناسبی جهت جذب انواع مختلف گردشگر اعم از طبیعت گرد، گردشگر تاریخی، گردشگر تحقیقاتی و گردشگر ماجراجو برخوردار می باشد. یکی از عوامل بسیار مهم که می تواند باعث گسترش و توسعه صنعت طبیعت گردی در منطقه گردد، موقعیت بینابینی این منطقه در میان استان های سمنان، تهران، قم و اصفهان می باشد که البته فاصله ۵۰ کیلومتری این ناحیه از استان تهران که پرجمعیت ترین استان در کشور است و نیاز روزافزون این جمعیت به تفرجگاه توجه هرچه بیشتر مسوولان را طلب می کند.

چنان که توسعه طبیعت گردی در منطقه فرصت های بسیاری را از جمله ایجاد اشتغال برای جوامع محلی و بومی، درآمد پایدار، ارتقای سطح اجتماعی و فرهنگی جامعه میزبان و همچنین حفاظت از محیط زیست از طریق ارتقای سطح آگاهی های عمومی زیست محیطی، افزایش درآمدهای آبی و استفاده از آن در جهت بهبود سطح حفاظتی منطقه را در بر دارد، اگر این توسعه بدون برنامه ریزی و توجه به ظرفیت برد سایت های مختلف انجام گیرد، سبب گردشگری انبوه گردیده و بروز مشکلات عدیده و تهدیدهای فراوان اعم از انواع آلودگی ها، آسیب به فون و فلور، وندالیسم و تخریب آثار باستانی و صدمات جبران ناپذیر به اکوسیستم ها را در بر دارد.

با توجه به نمره حاصل از جمع نهایی ماتریس (IFE) که ۲/۷۱ می باشد و این عدد از ۲/۵ بیشتر است پس نتیجه گیری می شود، در پارک ملی کویر با وضعیت موجود نقاط قوت گسترش طبیعت گردی بیشتر از نقاط ضعف آن است.

همچنین با توجه به جمع نهایی نمرات ماتریس (EFE) که ۲/۸۶ می باشد نیز نتیجه گیری می شود که فرصت ها در گسترش طبیعت گردی در منطقه بیشتر از تهدیدهاست. در پایان ملاحظه می شود بر اساس محاسبات انجام شده و تحلیل ماتریس SWOT گسترش طبیعت گردی در

۶. شرکت مهندسين مشاور توسعه و احیای منابع (تام)، ۱۳۸۲. طرح جامع مدیریت پارک ملی و منطقه حفاظت شده کویر، سازمان حفاظت محیط زیست ایران.

۷. مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵، شناسنامه آبادی های شهرستان های گرمسار - ورامین، قم، کاشان و اردستان

8. Neto, F. 2002. Sustainable Tourism, Environmental Protection And Natural Resource Management
9. Paul F. J. Eagles, Stephen F. McCool & Christopher D. Haynes. Sustainable Tourism In Protected Areas: Guidelines For Planning And Management
10. Drumm. A. & Moore. A. 2002. Ecotourism Development: A Manual for Conservation Planner & Managers. An Introduction to Ecotourism planning. volume 1, 2.
11. www.uneptie.org/tourism/horne.html

■ انجام بررسی ها و تحقیقات مناسب در زمینه امکان سنجی فرصت های بالقوه در بازار اکوگردشگری و شناسایی منابع کسب درآمد پایدار (۹).

■ برقراری سیستم مدیریت زیست بومی با محوریت جامعه محلی .

■ تعیین چهارچوب در زمینه های مدیریت زیست محیطی، طرح های جامع، روش های ارزیابی و پایش پیوسته و مدیریت بازدیدکنندگان، طراحی زیر ساخت ها و تسهیلات آموزش و تفسیر برای گروه های مختلف ذینفع (۱۰).

منابع

1. Swarbrook, J, 1999. Sustainable Tourism Management
2. www.ecotourism.Org
3. www.unesco.org/archive/repoicom98a4.html
۴. کرباسی، ع و همکاران، ۱۳۸۶، مدیریت استراتژیک در محیط زیست، انتشارات کاوش قلم
۵. بیات، ح. و همکاران. ۱۳۷۰. کتابچه پارک ملی کویرانتشارات سازمان حفاظت محیط زیست ایران